

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон Української РСР "Про власність" від 7.02.1991 р. // ВВР Української РСР. –1991. –№ 20. – Ст.249.
2. Цивільний кодекс України. -К.: Атіка, 2003.
3. Постанова Кабінету Міністрів України "Про створення науково-дослідного інституту інтелектуальної власності" від 29.05.2001 р. // Інтелектуальний капітал. –2002. –№ 1. –С.43-44.
4. Патон Б. Читачам журналу Інтелектуальний капітал // Інтелектуальний капітал. –2002. –№ 1. –С.4.
5. Тацій В. Читачам журналу Інтелектуальний капітал // Там же. –С.5.
6. Підпригора О.А. Деякі міркування з приводу захисту авторського права і суміжних прав // Вісник Унів. внутр. справ. –1999. –Вип.6. –С.104-106.
7. Договір ВОІВ про авторське право від 20 грудня

1996 р. // WIPO Copyring Theaty 1996 /WIPO Database of Property Legislative Text.

8. Закон України "Про внесення змін до закону України "Про авторське право і суміжні права" від 11.07.2001 р. // Орієнтир. –2001. –№ 159.

9. Жилинкова И.В. Правовой режим имущества членов семьи. –Х.: Ксилон, 2000. –398 с.

10. Кучма Л.Д. Де високо стоїть наука, там високо стоїть людина // Урядовий кур'єр. –2001. –№ 7.

11. Загнитко О.П. Совершенствование защиты прав интеллектуальной собственности во внешней торговле (на примере законодательства США) // Вісник Унів. внутр. справ. –1999. –Вип.6. –С.114-117.

12. Паладій М. Перспективи розвитку державної системи охорони інтелектуальної власності в Україні // Інтелектуальна власність. –2001. –№ 3. –С.3-8.

Надійшла до редколегії 20.01.2004

ШИШКА Р.Б. КОНЦЕПЦИЯ ПОЗИТИВНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ МЕХАНИЗМА ОХРАНЫ ПРАВА ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ

На концептуальном уровне рассмотрены проблемы создания надлежащего правового механизма и обеспечения реализации законных прав и интересов граждан в отношении их интеллектуальной собственности.

SHISHKA R.B. CONCEPT OF POSITIVE MAINTENANCE OF THE MECHANISM OF PROTECTION OF THE LAW OF THE INTELLECTUAL PROPERTY

At a conceptual level problems of creation of appropriate legal mechanism and maintenance of realization of legitimate rights and interests of citizens are considered concerning their intellectual property.

Г.Г. ЯБЛОНОВСЬКА

Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди

УДК 347.61/64

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ОСІБ ІЗ СІМЕЙНИМИ ОБОВ'ЯЗКАМИ У НОРМАХ МІЖНАРОДНОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Розглянуто норми міжнародного та українського законодавства, які стосуються осіб із сімейними обов'язками; проведено комплексний аналіз наукових доробок фахівців сімейного, цивільного і трудового права; запропоновано підхід до визначення таких понять, як "сім'я", "сімейні обов'язки"; на основі порівняльно-правового аналізу нормативної бази та наукових досягнень суміжних галузей права з цієї проблеми, виведено та визначено поняття "особи із сімейними обов'язками".

Метою даної публікації є дослідження категорії "особи із сімейними обов'язками", оскільки це питання ще не досліджувалося і тому становить інтерес для науки трудового права, тим паче, що в міжнародних та націона-

льних законодавчих актах воно тільки називається, а його зміст залишається не розкритим. Тому автор статті вважає розгляд цієї проблеми доцільним і актуальним на даному етапі, обґрунтовуючи свою позицію наступним.

Окремі аспекти вказаної проблеми розглядаються у працях І.А. Покровського, В.А. Рясенцева, Є.М. Ворожейкіна, Р.П. Мананкової, В.Ф. Маслова, З.А. Підпригори, А.А. Пушкіна, О.М. Нечасові та інших, тобто вчених-фахівців цивільного та сімейного права. Відповідно, тепер ця проблема має бути розглянута з точки зору трудового права.

Складний період, пов'язаний з реформуванням політичної, економічної, соціальної сфер українського суспільства, обумовлює необхідність послідовного реформування і системи українського законодавства. Останнім часом в Україні було прийнято ряд нормативно-правових актів, спрямованих на посилення основних соціальних гарантій, закріплених у базових міжнародних угодах в галузі прав людини [1]¹. Постановою Верховної Ради України від 17.06.1999 р. затверджено Засади державної політики України в галузі прав людини [2]. Деякими з основних напрямків державної політики в галузі прав людини є створення належних умов, вироблення механізмів і процедур для повної і безперешкодної реалізації кожної особою своїх прав та законних інтересів; приведення законодавства України у відповідність з універсальними стандартами прав людини Організації Об'єднаних Націй та Ради Європи; ратифікація міжнародно-правових актів як універсального, так і регіонального рівня, що проголошують права і основні свободи людини і громадянина та відповідають інтересам та потребам Українського народу. Положення цього важливого документу є основою законотворчої діяльності в сфері прав і основних свобод людини. У Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу, затвердженої Указом Президента України від 11.06.1998 р., передбачено, що національні інтереси України потребують адаптації свого законодавства до законодавства ЄС, зближення із сучасною європейською системою права, що сприятиме поступовому зростанню добробуту громадян України [3].

Зараз відбувається реформування українського законодавства, що регулює трудові відносини і зайнятість населення, прийняті нові нормативно-правові акти з соціального страхування. Набирає оберти пенсійна реформа. У зв'язку з цим, актуальним є дослідження міжнародних норм, які закріплюють права людини, і, зокрема, права осіб із сімейними обов'язками, з метою подальшого закріплення встановлених міжнародних соціальних гарантій в українському законодавстві, яке знаходиться в стані реформи.

В міжнародних актах термін "трудоючі із сімейними обов'язками" уперше згадується в Конвенції МОП № 156 "Про рівне ставлення і рівні можливості для трудоючих чоловіків та жінок: трудоючі із сімейними обов'язками" [4]. 22.10.1999 р. Верховна Рада України прийняла Закон

"Про ратифікацію Конвенції Міжнародної Організації Праці № 156..." [5] як похідну від Конвенції Організації Об'єднаних Націй 1979 р. "Про ліквідацію всіх форм дискримінації стосовно жінок", в якій, зокрема, відзначалось, що "для досягнення повної рівності чоловіків та жінок потрібно змінити традиційну роль як чоловіків, так і жінок у суспільстві та сім'ї". Як відмічалось на 67-ій сесії Міжнародної Конференції праці, "нічого не було зроблено, щоб сприяти активній участі чоловіків у сімейному житті. Чоловіки були здатні лише грати виключно активну роль в професійній, суспільній та державній діяльності, так як тільки жінки виконували або повинні були виконувати обов'язки, пов'язані з родиною та домашнім господарством. Подібний розподіл праці негативно вплинув не тільки на чоловіків, але й на сімейне життя і суспільство в цілому"².

Однією з цілей національної політики кожної країни-члена МОП, в тому числі й України, в цьому аспекті, є створення такої системи національного законодавства, щоб надати змогу особам із сімейними обов'язками, які виконують або бажають виконувати оплачувану роботу, здійснювати своє право на це, не підлягаючи дискримінації та, по змозі, гармонійно поєднуючи сімейні й професійні обов'язки. Це означає, що в рамках національної політики, направленої на сприяння рівному ставленню та рівним можливостям для трудоючих чоловіків та жінок, повинні прийматися та застосовуватися заходи, спрямовані на недопущення прямої та непрямой дискримінації, заснованої на ознаках сімейного стану чи сімейних обов'язків.

Положення Конвенції розповсюджуються на усі галузі економічної діяльності і на всі категорії трудоючих.

У розвиток положень Конвенції № 156 була прийнята Рекомендація № 165 про рівне ставлення та рівні можливості для трудоючих чоловіків та жінок: трудоючі із сімейними обов'язками, в якій трохи більш детально розкриті деякі положення Конвенції. Розуміючи, що питання, які пов'язані з трудоючими із сімейними обов'язками, є аспектами більш широких проблем, що стосуються сім'ї та суспільства, для забезпечення дійсної рівності ставлення та можливостей для трудоючих чоловіків та жінок державами-членами МОП рекомендовано три головних напрямки діяльності:

- надавати трудоючим із сімейними обов'язками можливість здійснювати своє право на професійну підготовку та вільний вибір роботи;

- брати до уваги їх потреби в галузі умов праці та соціального забезпечення;

- розвивати і сприяти розвиткові державних чи приватних служб побуту, таких, як установи і служби з догляду за дітьми та надання допомоги сім'ї.

Конвенція № 156 визначає коло осіб, на яких розпо-

¹ Див. також: Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах человека и гражданина 1966 года // Ведомости Верховного Совета СССР. -1976. -№ 17. -Ст.291.

² Доповідь до 67-ої Міжнародної Конвенції праці (1981 р.) по питанню про рівне поводження і рівні можливості для працюючих чоловіків і жінок: трудоючі із сімейними обов'язками.

всюджуються її положення, вказуючи певну ознаку, зокрема, "сімейні обов'язки". Згідно Конвенції і Рекомендації до "трудожких із сімейними обов'язками" відносять:

- чоловіків та жінок, які мають обов'язки стосовно дітей, які перебувають на їхньому утриманні, якщо такі обов'язки обмежують їхні можливості щодо підготовки, доступу, участі або просування в економічній діяльності;

- чоловіків та жінок, які мають обов'язки стосовно інших найближчих родичів-членів їхньої сім'ї, що дійсно потребують їхнього догляду або допомоги, якщо такі обов'язки обмежують їхні можливості щодо підготовки, доступу, участі або просування в економічній діяльності".

При цьому визначення понять "дитина, яка перебуває на утриманні" та "інший найближчий родич-член сім'ї, який справді потребує догляду або допомоги", Конвенція відносить до Компетенції кожної окремої країни. Сам термін "сімейні обов'язки" ні в Конвенції, ані в Рекомендації також не розкривається (не визначається) і розуміється доволі стисло - тільки як обов'язок з догляду за дітьми та найближчими родичами-членами сім'ї. Враховуючи, що в міжнародному аспекті ознаками сім'ї вважаються не тільки наявність формальних (юридичних зв'язків, але й "фактичне проживання"), принципово важливим стає завдання відокремлення чітких критеріїв поняття "сім'ї", "сімейних обов'язків" в національному законодавстві України. Очевидно, предметом трудового права не охоплюються поняття "сім'я", "сімейні обов'язки", з'ясування яких є вкрай необхідним при визначенні поняття "осіб із сімейними обов'язками", тому автор даної публікації з метою дослідження цих понять звертається до сімейного і цивільного права.

Дійсно, термін "сімейні обов'язки" пов'язаний з поняттям "сім'я" і, в значній мірі, обумовлений змістом сімейної політики, яка здійснюється в тій чи іншій країні. Не існує узгодженості думок з цього питання у дослідників, які займаються проблемами сім'ї з питань змісту сімейної політики, поняття "сім'ї", обсягу та структури "сімейних обов'язків". Деякі вважають, що сімейна політика стосується лише сімей, які мають (або мають намір мати) дітей. Інші трактують поняття сім'ї ширше, включаючи обов'язки стосовно літніх батьків. Численність визначень поняття сім'ї обумовлена, в значній мірі, різноманітними аспектами її дослідження. Еволюція сімейних відносин нерозривно пов'язана із змінами соціальних функцій та структури сім'ї, із зміною ролі жінки у суспільстві. У XX столітті замість авторитарної сім'ї, заснованої на пануванні у сім'ї чоловіка, почала поступово займати своє місце егалітарна сім'я, яка базувалася на рівних правах та активній участі жінки та інших членів сім'ї у всіх сімейних справах [6]. У свій час, І.А. Покровський виділяв три основні ідеї або принципи, які, замінюючи

один одного протягом століть, визначали характер міжособистісних відносин у сім'ї: ідея повної влади глави сім'ї над дружиною і дітьми; ідея опіки (або заступництва) чоловіка над дружиною і дітьми; ідея простої першості чоловіка в загальносімейних справах [7, с.147]. Сьогодні ми виразно бачимо, що історія розвитку сімейних відносин на цьому не зупинилася. Основними принципами, що визначають устрій сучасної сім'ї, є принципи повної рівності подружжя в сімейних відносинах (Конвенція № 156 МОП проголошує цей принцип у своїх нормах) і принцип підвищеної охорони та захисту інтересів дітей.

В загальному розумінні термін "сім'я" становить "засновану на шлюбі або кровній спорідненості групу осіб, члени якої пов'язані спільністю побуту, взаємодопомогою та моральною підтримкою" [8, с.1012].

Насамперед, сім'я характеризується як певне коло осіб. При цьому, використовуються різноманітні терміни: "союз", "об'єднання", "спільність", "мала соціальна група". В соціологічному розумінні сім'я розглядається як "союз осіб, заснований на шлюбі, спорідненості, прийнятті дітей в сім'ю на виховання, що характеризується спільністю життя, інтересів, взаємного піклування" [9, с.42-43]. Таке пояснення викликало справедливую критику з боку деяких вчених. Є.М. Ворожейкін та інші автори зазначили, що поняття сім'я не може визначитися через термін "союз", оскільки союзом є шлюб. У свою чергу, шлюб входить до поняття сім'ї. В результаті, шлюб як "союз" визначається через поняття сім'ї, також званої союзом, що призводить до невиправного повторення [10, с.16]. Крім того, "союз" передбачає угоду певних осіб на його укладення (що, по суті, стосується лише шлюбу як основи сім'ї), а сім'я (крім шлюбу) може виникати і на інших підставах, коли про угоду осіб говорити не доводиться (народження дитини, усиновлення малолітнього та ін.).

Р.П. Мазанкова вважає вдалим і прийнятним в юридичному визначенні сім'ї терміну "мала соціальна група" [11, с.22]. Але таке визначення має серйозний недолік – воно є запозиченим із соціології і не підходить для юриспруденції. Більш обґрунтованим уявляється визначення сім'ї як групи (кола) осіб, пов'язаних між собою певними сімейними зв'язками [12, с.36]. Ще більш вдалим, на думку автора, можна визнати визначення сім'ї, не просто як групи осіб, а як певного об'єднання цих осіб – що позицію підтримує ряд авторів [13, с.123].

Обов'язковим елементом визначення сім'ї є також підстави її виникнення. Як такого роду підставу в юридичній науці, звичайно, виділяють кровну спорідненість, свояцтво, шлюб, усиновлення, прийняття дітей до сім'ї на виховання [14, с.7-8]. Згідно ч.4 ст.3 нового Сімейного кодексу України, "сім'я створюється на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства"⁴. Такий підхід ха-

³ Див., наприклад, інтерпретацію "сімейного життя" у рішенні Європейського Суду по правах людини по застосуванню статті 8 Конвенції "Про захист прав людини та основних свобод" 1950 р.

⁴ Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України /За ред. Ю.С. Червоного. –К.: Істина, 2003. –464 с.

рактерний, насамперед, для науки сімейного права, оскільки сімейне законодавство досить точно визначає коло членів сім'ї, пов'язаних між собою сімейно-правовими правами і обов'язками. Як відомо, в інших галузях права такого суворого переліку основ виникнення сім'ї не міститься.

Таким чином, якщо розглядати поняття сім'я в контексті нашого дослідження осіб із сімейними обов'язками (трудящих із сімейними обов'язками), і при цьому обмежуватися, відповідно, лише юридичними ознаками, визначення буде наступним: "сім'я" - це об'єднання осіб, пов'язаних між собою правами і обов'язками, що впливають із шлюбу, спорідненості, свояцтва, усиновлення й іншої форми відносин (сімейних).

Включення юристами у визначення сім'ї такої ознаки, як права і обов'язки її членів, цілком зрозуміле. Воно дає можливість, значною мірою, формалізувати дане визначення. На відміну від таких понять, як кохання, дружба, взаємна повага, моральна відповідальність тощо, які не піддаються формалізації і, взагалі, можуть бути відсутніми в тій або в іншій сім'ї, закріплені в законі особистісні і майнові права та обов'язки членів сім'ї цілком конкретні і, як правило, можуть бути здійснені примусово. Крім того, такі права і обов'язки виникають автоматично внаслідок укладення шлюбу, народження дитини, усиновлення, тому наявність вказаних юридичних фактів сама по собі свідчить про виникнення юридичної зв'язаності подружжя, батьків і дітей, усиновлювачів та усиновлених, незалежно від характеру їх особистих взаємин та інших мінливих за своєю природою чинників. Щодо змісту цієї юридичної зв'язаності, тих суб'єктивних прав та обов'язків, якими наділяються члени сім'ї, то вони, як відомо, і складають основний предмет юридичної науки.

Термін "сімейні обов'язки" є похідним від поняття "сім'я". А це поняття, як ми бачимо, включає в себе, як визначальну ознаку – обов'язки. Отже, проаналізувавши усе наведене вище, можна визначити поняття "сімейні обов'язки" – це обов'язки, що виникають між особами і впливають із шлюбу, спорідненості, свояцтва, усиновлення та іншої форми відносин (сімейних). Сімейні обов'язки – це основа сім'ї, тому, що як відзначає О.М. Нечаєва, сама по собі спільність осіб, не пов'язаних передбаченими законодавством про шлюб правами і обов'язками, навіть якщо в її основі лежить спільне проживання і ведення спільного господарства, з позиції сімейного права, не може розглядатися як сім'я [15, с.61].

В дореволюційному сімейному праві сім'я розглядалась як "постійне співжиття чоловіка, жінки і дітей, тобто становила союз осіб, пов'язаних шлюбом, і осіб, які від них походять" [16, с.263]. При цьому, поняттями "чоловік", "дружина" охоплювався як юридичний шлюб, так і фактичне спільне проживання, ведення спільного господарства (так званий "цивільний шлюб"). Слід зазначити, що хоча, відповідно до діючого законодавства, дійсним вважається тільки зареєстрований шлюб, деякі вчені висловлюють думку про те, що сім'я може виникнути і

за відсутності тих підстав, які вказані в сімейному законодавстві. Так, О.М. Нечаєва пише, що об'єднуючим початком в цьому випадку може служити, наприклад, обопільне прагнення "навіть сторонніх один одному осіб жити разом" [15]. В іншому випадку, була висловлена думка про те, що шлюб необхідно виводити не з його формальної наявності або відсутності, а з сутності відносин між чоловіком та жінкою, в зв'язку з чим, і незареєстрований шлюб, а не співжиття, під яким потрібно розуміти випадкові зв'язки чоловіка та жінки⁵. До речі, приведена вище думка є дуже важливою для розуміння сутності поняття "особи із сімейними обов'язками", саме в трудовому праві. Тільки від самих чоловіка і жінки залежить, як саме будуть розподілені обов'язки в сім'ї, а не від того, зареєстрували вони свій шлюб, чи ні. Під час реєстрації шлюбу не вказується які саме сімейні обов'язки набуває чоловік, а які – дружина, як вони повинні розподілити обов'язки між собою. Це неможливо проконтролювати, але метою Конвенції № 156 МОП є не контроль, а спроба допомогти трудящим із сімейними обов'язками у підготовці, доступі, участі або просуванні в економічній діяльності, якщо сімейні обов'язки дійсно заважають їм і цьому.

Визначити поняття "сім'я" і "сімейні обов'язки" шляхом аналізу трудового права немає ніякої можливості, бо раніше ці поняття не входили в предмет вивчення науки трудового права, тому, на думку автора даної публікації, визначення цих понять за допомогою сімейного і цивільного права є цілком виправданим і підходить для трудового права. Тим паче, що тепер, у зв'язку з ратифікацією Україною Конвенції № 156 виникла необхідність їх визначення. Але залишається ще не визначеним поняття "особи із сімейними обов'язками" та кола цих осіб – кого можна до них віднести? Для цього потрібно визначити коло членів сім'ї, які утворюють її склад.

В сучасному законодавстві України коло членів сім'ї, що її складають, в залежності від цілей правового регулювання відносин, визначається по різному в різних галузях права – сімейному, цивільному, пенсійному, трудовому та ін. Встановлення кола членів сім'ї залежить від того, який зміст вкладає у поняття "член сім'ї" законодавець. Залежно від змісту відносин, що регулюються (майнові – спадкоємства, взаємне утримання, немайнові – виховання) коло осіб, що охоплюються поняттям сім'ї, в одних випадках розширюється, в інших – звужується. Але це є цілком логічним. Як зазначає Є.М. Ворожейкін, різний підхід до визначення складу сім'ї, що існує в різних галузях права, "не є результатом непослідовності, виявленої при розробці і прийнятті законодавчих актів", а пояснюється "цілями законодавчого акту і особливостями тих суспільних відносин, які він покликаний регулювати" [10]. Насамперед, до членів сім'ї відносять подружжя, а також батьків і дітей, які за загальним прави-

⁵ Див. стор.4 роботи: Маслов В.Ф. Имущественные отношения в семье. –Харьков: ХГУ, 1972. -186 с.

лом складають ядро сімейного союзу. Подальше коло членів сім'ї може варіювати залежно від конкретних обставин, починаючи від найближчих кровних родичів (висхідних, низхідних і бічних ліній спорідненості) і, закінчуючи особами, які спільно проживають в одному будинку ("під одним дахом") як члени сім'ї.

Але не дивлячись на ряд розбіжностей, можна виділити наступні групи осіб, об'єднаних поняттям "сім'я":

- подружжя (чоловік, дружина);
- батьки (мати, батько, усиновлювачі);
- особи, що замінюють батьків (опікуни, піклувальники, прийомні батьки);
- діти (пасинки, падчерки, всиновлені);
- батьки подружжя (дід, баба).

Між вказаними членами сім'ї виникають різноманітні відносини. Але загальним для усіх видів даних відносин є те, що вони виникають та засновані на шлюбі, кровній спорідненості або інших, прирівняних законом до спорідненості засад. Безпосередній зміст правовідносин складають права та обов'язки членів сім'ї (зокрема, між подружжям; батьками та дітьми; вітчимом/мачухою та пасинком/падчеркою; дідом/бабою та онуками). Новий Сімейний Кодекс України, нарівні з традиційними формами виховання дітей (всиновлення, опіка), передбачає можливість виховання дитини у прийомній родині.

Таким чином, виходячи з аналізу українського та міжнародного законодавства, і беручи до уваги вище визначенні в даній роботі поняття "сім'я", "сімейні обов'язки", можна вивести поняття "особи із сімейними обов'язками". При цьому цих визначень може бути декілька, в залежності від того, в якому контексті їх розглядають.

Отже, в загально-юридичному розумінні осіб із сімейними обов'язками, можна визначити як членів сім'ї, пов'язаних особистими немайновими і майновими правами і обов'язками, що впливають із шлюбу, спорідненості, усиновлення або іншої форми прийняття дітей на виховання у сім'ю.

Відповідно норм Конвенції № 156 МОП, тобто з точки зору міжнародних трудових стандартів, особи із сімейними обов'язками визначаються трохи вужче, ніж у загально-юридичному розумінні. Таким чином, "трудящі із сімейними обов'язками" (що витікає із змісту норм Конвенції) – це чоловіки та жінки, які мають обов'язки стосовно дітей, які перебувають на їхньому утриманні, і стосовно інших найближчих родичів-членів їхньої сім'ї, які дійсно потребують їхнього догляду та допомоги, якщо такі обов'язки обмежують їхні можливості щодо підготовки, доступу, участі або просування в економічній діяльності.

Визначення, яке, на думку автора, найкраще відповідає предмету трудового права і міжнародним правовим стандартам, і при цьому не втрачає свого загально-юридичного значення, буде приведено останнім. Між іншим, оскільки дане поняття визначається у відповідності з національним законодавством і в контексті трудово-

го права України, автор публікації залишає за собою право замінити термін "економічна діяльність" (який є більш доречним у масштабі міжнародного трудового права) терміном "трудова відносина" (який краще відображує специфіку національного трудового права). Отже, "особи із сімейними обов'язками" – це члени сім'ї, пов'язані особистими немайновими і майновими правами і обов'язками, що впливають із шлюбу, спорідненості, усиновлення або інших підстав, якщо такі права та обов'язки обмежують їхні можливості щодо підготовки, доступу, участі або просування в трудових відносинах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Всеобщая декларация прав человека 1948 года // Международная защита прав и свобод человека: Сб. документов. –М.: Юрид. лит., 1990. –672 с.
2. Постанова Верховної Ради України "Засади державної політики України в галузі прав людини" від 17.06.1999 р., № 328-VII // ВВР України. –1999. -№ 35. – Ст.303.
3. Указ Президента України "Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу" від 11.06.1998 р., № 723/98 // Офіційний вісник України. –1998. -№ 24. - Ст.870.
4. Конвенция № 156 «О равном обращении и равных возможностях для трудящихся мужчин и женщин: трудящиеся с семейными обязанностями» от 23.06.1981 г. // Международная защита прав и свобод человека: Сб. документов. –М.: Юрид. лит., 1990. –672 с.
5. Закон України "Про ратифікацію Конвенції Міжнародної Організації Праці № 156 про рівне ставлення і рівні можливості для трудящих чоловіків та жінок трудящі із сімейними обов'язками" від 2.10.1999 р., № 1328-XIV // ВВР України. –1999. -№ 51. –Ст.452.
6. Жилінкова І.В. Правове становище особи в сім'ї: історія і сучасний стан // Еволюція правового становища жінок: історія і сучасність: наукове видання. –Х.: Право, 2000. –С.67-79.
7. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права. -Петроград: Право, 1917. -328 с.
8. Большой энциклопедический словарь /Под ред. А.М. Прохорова. -М.: ЮНВЕСТ, 1997. –Т.2. –С.1007-1385.
9. Советское семейное право /Под ред. В.А. Рясенцева. -М.: Юрид. лит., 1982. -296 с.
10. Ворожейкин Е.М.. Правовые основы брака и семьи. -М.: Юрид. лит., 1969. -160 с.
11. Мананкова Р.П. Правовые проблемы членства в семье. –Томск: Изд-во при Томском гос. ун-те, 1985. -190 с.
12. Сімейне право України: Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 1997. –195 с.
13. Маслов В.С., Подопригора З.А., Пушкин А.А. Действующее законодательство о браке и семье /Под ред. А.А. Пушкина. –Харьков: Вища школа: Изд-во при

Харьк. ун-те, 1972. -200 с.

14. Семейное право /Под ред. А.И. Беспаловой, У.К. Исханова. -Алма-Ата: Изд-во Алма-Атинского гос. ун-та, 1984. -178 с.

15. Нечаева А.М. Семья и закон: Правовое регулирование неимущественных брачно-семейных отношений. -

М.: Наука, 1980. -128 с.

16. Шершеневич Г.Ф. Учебник по русскому гражданскому праву. -В 2-х т. -Т.2. -М.: Изд-во Братьев Башмаковых, 1915. -544 с.

Надійшла до редколегії 14.02.2004

ЯБЛОНОВСКАЯ А.Г. ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПОНЯТИЯ ЛИЦ С СЕМЕЙНЫМИ ОБЯЗАННОСТЯМИ В НОРМАХ МЕЖДУНАРОДНОГО И УКРАИНСКОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

Рассмотрены нормы международного и национального законодательства, касающиеся лиц с семейными обязанностями; осуществлен комплексный анализ научных трудов специалистов в области семейного, гражданского и трудового права; предлагается подход к определению понятий «семья», «семейные обязанности»; путем сравнительно-правового анализа нормативной базы и достижений науки смежных отраслей права по этой проблеме, выведено и определено понятие «лица с семейными обязанностями».

JABLONOVSKAJA A.G. DEFINITION OF CONCEPT OF PERSONS WITH FAMILY DUTIES IN NORMS OF THE INTERNATIONAL AND UKRAINIAN LEGISLATION

The norms of the international and national legislation concerning persons with family duties are considered; the complex analysis of proceedings of experts is carried out in the field of the family, civil and labor right; the approach to definition of concepts "family", «family duties» is offered; by the rather - legal analysis of normative base and achievements of a science of allied industries of the right on this problem, the concept «persons with family duties» is deduced and determined.

О.М. ЯРОШЕНКО

канд. юрид. наук, доц.

Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого

УДК 349.2:340.134

ДО ПИТАННЯ ПРО СПІВВІДНОШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО І НАЦІОНАЛЬНОГО ТРУДОВОГО ПРАВА

Розглянуті проблеми співвідношення міжнародного і національного трудового права, визначені умови виникнення правових колізій.

Поряд з національними правовими системами в сучасному світі надзвичайно важливу роль відіграє міжнародне право. В повсякденному житті дедалі частіше доводиться звертатися до міжнародно-правових актів про працю. Вказане явище пояснюється активною участю України в житті світового співтовариства, в діяльності багатьох міжнародних організацій та значною міждержавною правотворчістю. Міжнародно-правове регулювання праці перетворилось в важливий фактор, що характеризує цілісний та взаємозалежний світ.

Слід погодитися з В.С. Венедиктовим, який вважає, що на шляху всебічного вдосконалення механізмів правового регулювання трудових відносин нам не слід замикатися в вузьких рамках національного досвіду, вигадувати те, що вже віддавна відомо, винайдено іншими. Це непродуктивно, бо в сучасному світі накопичений бага-

тий досвід гармонізації відносин щодо регулювання праці найманих працівників [1, с.12].

Протягом тривалого часу норми міжнародного права, спрямовані на регулювання трудових відносин, і національне трудове законодавство розглядалися ізольовано. Конституція України змінила традиційну уяву про джерела права, офіційно визнавши міжнародні договори частиною національного законодавства України. Дане положення мало на меті підкреслити значимість входження нашої країни у світове співтовариство на умовах рівноправного партнерства та одночасно розпочало відлік нового циклу в розвитку вітчизняної правової системи, поставило питання щодо внесення певних коректив у національне законодавство, у тому числі й трудове, розробки правил взаємодії міжнародних і внутрішніх правових приписів.